

BATI ANADOLU TÜRKMEN ÇADIRLARI

Dr. Attilâ ERDEN

Makalemizin başlığı her ne kadar Batı Anadolu Türkmen Çadırları ise de biz bu araştırmamızda Batı Anadolu'da sadece Balıkesir ve Çanakkale il sınırları içersinde yer alan Kazdağı Türkmenlerinden ve çadırlarından söz edeceğiz. Literatürde Anadolu göçerleri arasında adları geçen ve genellikle pekçok araştırmacılarca "nomad" göçebe deyimini ile adlandırılıp öylece değerlendirilen Türkmen gruplarından çok kısaca söz etmek yerinde olur. Bunlar günümüze dek ne yerli ne de yabancı araştırmacılarca yeterince araştırılmamış dolayısıyla da gereğince doğru bir şekilde değerlendirilememişlerdir konusundayım. Bunlarla ilgili eksik bilgilerin başında etnik yapıları ve sosyal örgütlenmeleriyle ilgili konuları önde gelir. Bu konuda birbirlerinin karşısı çok çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu kadar farklı ve karışık görüşlerin ileri sürülebilmesinin nedenlerinin başında; bunların Anadolu'ya esas geliş yerleri olan Orta Asya'nın etnik yapısının kesin hatları ile tam olarak ortaya konulamamış olması gelmektedir diyebiliriz. Aynı zamanda çeşitli Orta Asya Türk boyları ile ilgili yazılı kaynakların azlığı, bu az bilgilerin de türk boylarının kendilerinden çok komşularının bıraktığı belge ve kaynaklardan toplanmak zorunda kalınması konuyu daha da çok zorlaştırmakta ve farklı görüşlerin doğmasına neden olmaktadır.

Bazı araştırmacılar pekçok türkmen aşiretlerini ilk zamanlar türk dahi saymamışlardır. Günümüzde ise türkmenlerin Orta Asya orijinli Ural-Altaylı diye değerlendirilen türk boyları içinde yer aldıkları bu konudaki otoriterlerce kesinlikle kabul edilmektedir. Bu yönüyle konuyu burada daha fazla tartışmaya gerek olmadığı gibi konu makalemizin sınırını çok aşacak bir boyuttadır.

Şu kadarını söylemeliyiz ki. Günümüzde bile Anadolu Türkmenleri deyince pek çok araştırmacılar da dahil çoğu kişiler, aralarında

çeşitli dil, din, kültür ve yaşam farklılıkları gösteren bazı küçük grupların farklı yapılarında ve onlarla ilgili karışık bilgilerde tüm Anadolu Türkmenlerini anımsamakta ve genellikle yabancı bazı kültürel unsurların etkisi altında kalmış veya yabancı kökenli küçük grupların veri ve değerlendirilmelerini tüm Anadolu Türkmenlerine ait unsurlar gibi görmekteyiz. Bütün bunların kökeninde konuyla ilgili araştırmaların eksikliği yanında çeşitli siyasi, etnik, kültürel ve ekonomik mücadelelerin nedenleri de mevcuttur.

Biz konuyu daha fazla uzatmadan ele aldığımız Kazdağı Türkmenlerinden çok kısaca söz ederek esas konumuz çadıra geçmek istiyoruz. Yoksa onları tüm toplumsal ekonomik ve kültürel yapılarıyla incelemek ayrı bir araştırma konusu niteliğindedir.

Yöremiz türkmenleri eldeki tarihi belgelere göre 13. yüz yıldan itibaren Karasi Oğulları tarafından yöreye Bizans saldırılarını durdurmak ve yöreyi türkçülemek için bilinçli bir şekilde yerleştirilmişlerdir. Moğol baskısından da kaçan bazı türkmen aşiretlerinin Batı Anadolu'da büyük sayılara ulaştıkları da bir gerçektir. Daha 11. yüzyıldan itibaren Selçuklu Uç komutanlarından Çaka Bey komutasında pekçok türkmen aşiretlerinin de Ege bölgesinde İzmir-Edremit'e kadar geldikleri de tarihi belgelerle ortadadır. Tüm Anadolu'da pekçok türkmen aşiretlerine "tahtacı", "ağaç eri" gibi adlar verildiği veya bu adla tanıtıldıkları bilinmektedir. Yöremiz türkmenlerine de bölgede "tahtacı" "ağaç eri" gibi adlar verilmektedir. Bu adlandırmada onların büyük kısmının ağaç işleri ve orman işçiliğiyle uğraşmalarının etken olduğu sanılmaktadır. Bunun yanında kültürel yapılarında orman ve ağaç kültürünün yaygın olduğu da gözden kaçmamaktadır.

Yöremiz türkmenleri tamamen müslüman olup alevidirler. Dinsel inançları dikkatli incelendiğinde pekçok şamanizmin kalıntısı ve şamanist kökenli inanç ve değer yargılarının halen kültürlerinde köklü bir şekilde yaşadığı kolaylıkla görülmektedir. Ele aldığımız yörede otuza yakın Türkmen köyü halkı tamamen öz türkçe konuşmaktadırlar. Öyleki günlük yaşamlarında olduğu gibi müslümanlığın gereği pekçok dinsel seremonilerinde, dualarında dahi yabancı deyim ve kelimelere hemen hiç rastlanmamaktadır. Türkülerinde, ağıtlarında, deyişlerinde yabancı terim ve deyimler hiç yer almaz. Hemen tüm Anadolu'da arapça olarak ezberlenip okunan pekçok dini dua-

ların bile bunlarda tükçe olarak yapıldığı çarpıcı bir şekilde hemen farkedilmektedir. Halen kendilerine özgü giysileri ile çeşitli geçiş törenleri (düğün, sünnet, evlenme, doğum, ölüm gibi) ile sosyal yapılarındaki çok ilginç ve günümüze kadar hemen hiç ciddi bir araştırmaya geçmemiş sosyal örgütlenmeleriyle çevredeki gruplardan farklı bir kültüre sahip oldukları kolayca gözlenebilmektedir. Yaşantılarında, toplumsal yapılarında, kadın erkek eşitliğinin kolayca gözlenebilmesi, çeşitli yeniliklere son derece açık oluşları ile her zaman dikkati çekecek bir yapıya sahiptirler. Oysa literatürde genellikle türkmenler söz konusu olduğunda hala göçebe olarak çadırlarda yaşayan gelişmemiş bir sosyal yapıya sahip ekonomilerine tamamen çobanlığın hakim olduğu gruplar anımsanmakta ve maalesef genellikle böyle değerlendirilmektedirler.

Biz bu makaleciğimizde ele aldığımız türkmen aşiretlerinin sadece çadırlarını inceliyerek bu konudaki verileri ortaya koymaya çalışacağız. Verilerin büyük kısmı gerekli literatürün taranması dışında on seneden fazla bir süredir her sene yaz aylarını beraber geçirdiğim türkmen köylerinde sahada toplanmıştır.

Niye çadır, dolayısıyla konut konusunu ele aldım? Bir defasını belirtmeliyizki konutlar kişileri sadece çeşitli doğal etkenlerden veya düşmanlardan koruyan, özel olarak yapılmış basit birer sığınak değillerdir. Onlar içlerinde yaşayanların ekonomi, inanç, gelenek, görenek, yaşam, beğeni, süsleme ve sanatlarını kısacası kültürlerini çeşitli olguları ile en iyi şekilde bünyesinde aksettiren kompleks bir yapıya sahiptirler. Hemen hiçbir toplumda kendileriyle ilgili kültürel unsurların pek çoğunu tek başına yapılarında böyle geniş bir şekilde topluyabilen konut gibi bir olgu daha yoktur demek yanlış olmaz kanısındayım. Pekçok kültürel pratiklerin öğrenilip uygulandığı, yaşandığı yerlerin başında da konutlar gelirler. Konutlar ailenin iç yapısı ile dış yaşantısı arasında da bir sınır teşkil ederler. Bunun için çok iyi donatılmış birçok yönleri ile kutsallaştırılmışlardır. Aile bireyleri arasındaki bağda bile konutların etkenlikleri söz konusudur. Bütün bu faktörleri konutlarla ilgili konularda görmek olasıdır. Bu özellikleri ile konutlar toplum hayatının en önemli unsurlarının başında yer alırlar.

İşte bütün bunları ve ele aldığımız yöremiz türkmen çadırlarının günümüze dek hemen hiç incelenmemiş olmalarını göz önüne alarak

her yönü ile ilgimi çeken yöre çadırlarını incelemeye çalıştım. Bu konuların etraflıca incelendiğinde Anadolu'ya gelmiş pekçok türkmen aşiretlerinin, oğuz boylarının, günümüze dek tam anlamı ile açığa çıkmamış bazı hususlarının aydınlığa kavuşabileceği kanısındayım. Örneğin Anadolu'ya onuncu yüz yıldan beri gelmeye başlayan türkmen aşiretlerinin etnik, ekonomik ve kültürel yapıları ile ilgili önemli yeni bilgiler elde edilebilir sanıyorum. Pekçok türkmen boyları Anadolu'ya geldiklerinde, bilhassa bazı yabancı araştırmacının dediği veya sandığı gibi sadece göçebe hayvancılığa dayanan bir ekonomileri, barbar, sosyal örgütlenmeleri basit, aşiret düzeyini geçmeyen bir yapıyı sahiplerdi? Eğer böyle idiyseler geldikleri bu yeni yerlerdeki yerlileri yabancı grupları çok kısa bir zamanda nasıl oluyorda kültürel etkenlikleri altına alabiliyorlar bölgeyi türkletirebiliyorlardı? Bütün bu sorulara sağlıklı cevaplar bulunabilmesi için Anadolu türkmen aşiretlerinin çok yönlü derinlemesine yapılmış bilimsel incelemelere tabi tutulması gerekir sanıyorum.

Yöremiz türkmenleri bölgeye kesin olarak yerleştikleri 13. yüz yıldan 1860-1880 yıllarına kadar konar-göçer olarak çadırlarda yaşamışlardır. Halk etimolojisine dayanan, bölgede yaptığımız araştırma ve literatür taramalarından anlaşıldığı kadarı ile bunlar yöreye geldiklerinden beri belli zanaatları yapan bilhassa ağaç işleri, demircilik, dokumacılık, keçecilik gibi zanaatlarla uğraşan ve büyük ihtimal ileri bir ziraatide o zamanlardan bilen grupları oluşturmaktadırlar. Kendilerine özgü giysilerini toplum yapılarını pekçok gelenek ve göreneklerini asırlardır aynen devam ettirmekte olup günümüzde dahi bu kendilerine özgü yapıları ile hemen dikkati çekmektedirler. Öyle anlaşılıyor ki bunlar yöreye geldiklerinde hiçte göçebe (nomade) kelimesiyle açıklanabilecek basit bir ekonomik yapıya ve gelişmemiş bir toplumsal örgütlenme ile değerlendirilebilecek durumda değillerdi. Aksine çok gelişmiş bir yapıya sahip oldukları ağırlık kazanmaktadır. Bunun içindir ki kültürel yapılarını günümüze dek kaybetmeden çeşitli orijinal unsurları ile beraber devam ettirebilmişlerdir. Bugün için etnik bütünlüklerini kaybetmemiş olan yöremiz türkmen köyleti aynı doğa ve jeolojik koşullarda yaşayan komşu diğer köylere nazaran çok daha fazla gelişmiş okuma yazma oranları bilhassa diğer köylere göre çok yüksek, ekonomileri zeytinciliğe, ziraate ve orman işçiliğine dayanan bir yapıya sahiptirler. Hemen hepsi

orman içi dağ köyleri olmalarına karşın bu özellikleri ile büyük ilgi çekmektedirler. Yöreye geldiklerinden 1870 lere kadar turluk veya topak ev adını verdikleri çadırlarda yaşayan yöremiz türkmenlerinin 1870 lere doğru iktidarın konar-göçer aşiretleri daha sıkı kontrol altına alabilmesi arzusunun dotayı yayınladığı emirlerle çadırlarda yaşamaları yasaklanmış zorlaşmıştır. 1862 de Bursada Anadolu Ortakol Teftiş Nazırı olarak bulunan Ahmet Vefik Paşa iktidarın Bütün konar-göçerler buldukları yerlerde sabit konutlara yerleşeceklerdir. Bu emre uymayanların mallarına el konacak ve ağır şekilde cezalandırılacaklardır emrini sıkı şekilde uygulamaya başlatması ile yöremiz türkmenleri sabit konutlar yapmaya başlamışlar yerleşik hayata geçmişlerdir. Bununla beraber kanundan kaçabildikleri ölçülerde ve kanunun uygulanmasının güçlüklerinden faydalanarak 1935 lere kadar çadırlarını sabit konutları yanında yoğun olarak kullanmışlardır. Bir kısım ailelerin bilhassa yaz aylarında çıktıkları yayla ve ormanlarda bu çadırları 1955 lere kadar kullandıkları bilinmektedir.

Aşiretlerin yüz yıllardır abışıkları çadırlarından çıkarılıp o zamanlar (1870 lerde) kerpiçten yapılmış sabit konutlarda yaşamaya zorlanmalarına en çok karşı çıkanlar ve üzülenler eldeki verilere göre aşiretin kadınları olmuşlardır. Yörede hala söylenen türkülerinde bu olayların anlatıldığına tanık olmaktayız. Türkmen kadınları çadırlarını 99 pencereci saraylar olarak, sabit kerpiç konutları ise tek gözlü dam diye nitelmişlerdir. Zorunlu iskâna karşı kadınların 99 pencereci saraylardan çıkarıldık tek delikli damlara tıkıldık diye söyledikleri ağıtlar bugün bile rahatlıkla hatırlanmaktadır. Bu durumun ne derece çoğunluğun düşüncesini oluşturduğunu daha iyi anlayabilmek için yörede bilhassa 60-65 yaşın üstündeki kadın ve erkek yaşlılarla 1972 yılı yaz aylarında yaptığım sözlü anket ve sohbetlerde çadır yaşantısını çok iyi hatırlayan ve bilenler çadırı sabit konutlara neden tercih ettiklerini şöyle açıkladılar:

I) Çadırların sabit konutlara nazaran yapımları daha kolay ve daha ucuzdur.

II) Çevreye doğaya ve günlük koşullara sabit konutlardan daha iyi uyabilmektedirler.

III) Sabit konutlara nazaran daha çabuk, kolay ve çok daha iyi temizlenebilmektedirler.

IV) Komşuluk ilişkilerinde geçimsiz komşulardan uzaklaşabilme ve zaman süreci içerisinde en iyi anlaşığı kişilerle komşuluk edebilme olanağını çadırlarla sağlamak çok daha kolaydır.

V) Sabit konutlarda kullanılan sobanın da etkisi ile kişilerin çok daha fazla hasta olduğu ve tembelliğe alıştıkları anlatılmaktadır.

VI) Gereksiz pekçok eşyanın sabit konutları doldurduğu ailenin masrafını arttırdığı insan yaşamını konut içine hapsettiği için sabit konutları sevmediklerini vurgulamışlardır.

Bütün bunların yanında ise az sayıda da olsa bazı yaşlı naneler çadır hayatının yorucu çok meşakkatli olduğunu da sözlerine eklemekten geri kalmadılar.

Şimdi bu kadar kıvançlı bahsedilen yöremiz türkmen çadırlarından bir tanesini hemen bütün özellikleri ile yakından tanıyalım.

TURLUK (Türkmen çadırı):

Anadolu'da bir kaç sene öncelere kadar kullanılmışlardır. Yaz ve kış koşullarına üstlerindeki yün keçelerin kullanılış şekillerinden dolayı son derece uyumlu özellikleri bulunan çadırlardır. İki kişi tarafından en fazla yirmi yirmibeş dakikada kurulabilirler, sekiz on dakikada ise sökülüp toplanabilirler. Kurulmuş bir vaziyette iken sökülmeden üç dört kişi tarafından yerleri değiştirilebilir. Belli ölçülerde ihtiyaca göre hiçbir eklenti veya yardımcı parçalara gerek olmadan iç taban genişlikleri küçültüp büyütülerek kullanım alanları arzuya göre genişletilip daraltulabilir. Kapı yönleri, hava durumu, rüzgârın esiş yönüne göre çadırların oldukları yerde döndürülebilmeleleriyle isteğe uygun şekile kolayca getirilebilir. Silindirik gövdeli üst kısımları küre şeklinde kubbelerdirler. Türkmen aşiretleri çeşitli oğuz boyları bunları Anadolu'da çok yaygın olarak kullanmışlardır. Anadolu'nun bazı yörelerinde bu çadırlara **TOPAK EV**, **AK EV**, **KEÇE EV**, **BEKTİK**, **YURT**, **DERİMEVİ**, **ALAÇIK** gibi adların da verildiğini ve bunların Orta Asya orijinli oldukları kesin olarak bilinmektedir. Yöremizde bu çadıra yaygın olarak **TURLUK** veya **TOPAK EV** adı verilmektedir. Yörede birkaç köyden orijinal parçalar toplayarak böyle bir türkmen çadırını oluşturup onu iyi tanıyan yaşlılara kurdurarak gerekli teknik bilgiler yanında ölçü ve fotoğraflarını da aldık. Eldeki fotoğraflar bu çadırın çeşitli çalışmalar-

da çekilmiş fotoğraflarıdır. Turlukların yükseklikleri iki buçuk ile üç metre, taban çapları üç ile beş metre arasında değişir. Ayrıca özel maksatlarla kullanılacaklarda bu boyutların çok üstünde büyüklüğü veya küçüklüğü de bulunmaktadır. Bakınız fotoğraf 1 ve 2 ye

Turluklar ağaçtan yapılan iskelet ile iskelet üstüne örtülen keçe ve kolonlar olmak üzere iki ana kısımdan oluşurlar. İskeletin uzun ömürlü ve sağlam olması için yapımında şimsir, kızıl çam, meşe gibi ağaçların gövdelerinin öz adı verilen en sağlam kısımları kullanılır. İskelet; Kanat, kapı uçu, çevlik olmak üzere dört ana kısımdan oluşmaktadır. Birde iskeletin kanatlarını alttan ve dış yüzden saran, çadırın keçesi örtüldüğünde keçenin altında kalan kamyş veya kargıdan yapılmış, iskeleti tamamlayıcı bir kısım bulunmaktadır ki bu parça çadırın içine yılan, akrep, karınca gibi halkın deyimi ile börtü böcek girmesini önleyen ve yörede çağ adı verilen kısımdır. İskeletin çevlik kasnağının eki hariç hiç bir ek veya bağlantıda en ufak bir çivi veya tel kullanılmaz. Bütün bağlantılar ve ekler sıırım adı verilen deri şeritlerin özel bir teknikte bağlanmalarıyla yapılırlar.

Bu çadırları gereği gibi değerlendirebilmemiz için onu, ana parçalarını ve onların kendilerine has özelliklerini kullanım ve kuruluş şekilleriyle yakından tanımamız gerekir. Bunlara çok kısa olarak değinelim.

KANAT:

Kanatlar 3-4 cm. genişliğinde, 2-3 cm. kalınlığında ve boyları yirmibeş ile 210 cm. arasında değişen 20-30 kadar çitadan yapılırlar. Bütün çitalar birbirlerine sırimlarla bağdırlar. Hiçbiri sabit olmayıp bir akordiyon gibi yan yana açılıp kapanarak hareket edebilirler. Hepsi yan yana toplandıkları zaman 20-30 çitadan oluşan bütün bir kanat tek bir kalas parçası gibi görünür. Bu kanatlar açılarak yan yana bir silindirin yan yüzleri gibi sıralandıklarında çadırın iskeletinin yan yüzlerini meydana getirirler. Kanatların kurulu haldeyken yükseklikleri ortalama 140-185 cm. arasında değişir. Kanatların yanlara doğru daha fazla açılıp kapanması ile çadır yüksekliği artar veya azalır bu yükseklikle ters orantılı olarak da çadır içi kullanım alanı hiçbir yardımcı araç kullanılmadığı halde küçülüp büyüyebilir. Çadırların büyüklüklerine göre kanat sayıları dört ile yedi arasında değişir. Bakınız fotoğraf 3, 4, 5, 6.

KAPI:

İki kanat arasına konulan kapı çerçevesi ve bu çerçeveye takılan iki tahta yarmadan (25-30 cm. eninde, 140-185 cm. boyunda kereste) oluşur. Genellikle kapıların bu tahta yarımları yerine daha hafif ve daha kullanışlı olduğu için özel dökülmüş keçe veya özel dokunmuş kilimler kullanılır.

UĞ:

Uğlar hafif iş bükey olarak kıvrılmış 2-3 cm. kalınlığında 3-4 cm. genişliğinde boyları 125-175 cm. arasında değişen çatalardır. Bunların bir uçları kanatların üst kısımlarına bağlanır bir uçları da çevlik kasnağında bulunan özel olarak uğların uçlarının girmesi için açılmış deliklere sokulur. Böylece uğlar kanatlar ile çevliği birleştirerek iskeleti bütünlerler ve çadırın yarım küre şeklindeki üst kısmını oluştururlar. Çevliği sabit tutmaya yaradıkları gibi çevlik üstüne binen oldukça ağır keçe yükünün verdiği basıncında çevlik deliklerinin belli bir açıda açılmasından dolayı kendi üstlerinden dik bir şekilde yani kanatların en iyi karşı koyabileceği bir şekilde kanatlara aktarırlar. Çadırların büyüklüklerine göre uğ sayıları 36 ile 96 adet arasında değişir. Çadırların büyüklüklerini anlatmak için uğ sayıları veya kanat sayıları söylenerek değerlendirme yapılır. Örneğin: 36 uğluk çadır, 48 uğluk çadır veya beş kanatlı çadır, yedi kanatlı çadır gibi.

ÇEVLIK:

Çevlikler çadır iskeletinin en üst kısmını, kubbesini oluştururlar. Bunlar 2-3 cm. kalınlıkta, 14-22 cm. genişlikte, 3-5 metre boyunda bir veya iki biçimmiş kerestenin çember şeklinde bükülüp uçlarının perçinlenmesiyle elde edilen kasnağa içten dışa doğru bombeli olarak karşılıklı geçirilen 2-3 cm. çapında kiriş çubukların takılması ile yapılırlar. Bu kirişlerin ortasına çanak adı verilen ve gerektiğinde çadır direği takılacak olursa direğin üst ucunun girebileceği şekilde ortası oyulmuş bir tahta parçası yerleştirilir. Turluklarda orta direk hemen hemen kullanılmamakta olup buna rağmen çadırların kuruluşunda bu çanak çok işe yaradığından bütün çevliklerde mutlaka bulunmaktadır. Çevliğe Anadolu'nun çeşitli yörelerinde DÜĞNÜK, TEPELİK, TÜYNÜK, TÜNLÜK gibi adlarda verilmektedir.

KEÇE ve KOLANLAR:

Çadırın ikinci ana kısmını iskeleti üstten tamamen örten keçeler ile keçeleri iskelete tutturup onların belli kısımlarının ihtiyaca göre açılıp kapanmasını ve iskeleti de boydan boya sararak çadırın daha da sağlamlaşmasını sağlayan ve mukavemetini artıran kolanlar meydana getirirler. Çadır iskeletini keçe altından geçerek saran kolanlarda bulunur. Sırf bu iş için özel olarak örülen boyutları 13-25 cm. genişliğinde ve 15-30 metre uzunluğunda değişen bu kolanlara ÖRKEN adı verilmektedir. Keçe kısım, çadır içindekileri soğuk, sıcak, kar, yağmur ve rüzgar gibi doğa koşullarından koruyan ana kısımdır. İskelet ve kolanlar ise bu keçelerin istenilen şekillerde durdurulmasını ve kullanımını sağlamaktadırlar. Çadırların üst örtüsünü oluşturan keçeler, kolanlar ve çadır içinde bulunan örnekler göz alıcı renk ve motiflerle süslenmişlerdir. Bunlar, üzerlerinde her aşiretin kendisine özgü simgelerinde taşırlar. Bu özelliklerden dolayı çadırları görünce içinde oturanların kimler olduğunu hatta bu kişilerin toplum içerisindeki sosyal mevkilerini de öğrenmek mümkündür.

Turlukları plan ve iç dekorasyonları açısından ele aldığımızda da çu hususlarını görürüz. Yerleşim alanları tam daire planlıdır. Çadırın içinde her şeyin belli bir yerinin olup hiç bir zaman bunlar arasında bir karışıklığın görülemeyeceği yaşlılarca ısrarla anlatılmaktadır.

Çadırın ortasında ocak bulunur. Yörede anlatılanlarla literatürdeki bilgileride karşılaştırarak bir turluk içi planı şekil birde gösterilmiştir. Buna göre kapının girişinde hemen sol tarafta kaplık (Mutfak eşyalarının bulunduğu yer) alır. Çadırın tabanı ve iç yüzeyi çeşitli motiflerle dokunmuş kilimlerle süslenmiş ve donatılmıştır. Arka yanda yük ve erzak çuvalları yanlarında toplanmış yatak ve yorganları üstlerinde örtüleri bulunur. Yan kanatlara takılan çeşitli heybe, silahlık ve kaşıklıklarla çadırın iç görünümü ve eşyaların yerleşimi estetik görünümü hoş bir bütünlük kazanır.

SONUÇ:

Bütün bu bilgilerin ışığı altında bu çadırların yapımının belli bir teknik bilgi ve muharete ihtiyacı gösterdiği, bunların basit bir kültürün unsuru olmadıkları açıkça anlaşılmaktadır. Orta Asya

orijinli bu çadırları bazı araştırmacıların yaptığı gibi kara kıl çadırlarla kıyaslamak hatta onları kara kıl çadırlardan daha kullanışsız bulmak olan değildir. Kara kıl çadırların, türk boylarının geçmişine dayanan gelenek görenek ve yaşantılarıyla da pek bağı yoktur. Yöremiz türkmen aşiretlerinde karakıl çadır kullanımı hiç görülmediği gibi bu basit paravan tipli çadırların onların ihtiyaçlarına yeterli karşılığı veremeyeceği kesindir. Zira yöremiz türkmenlerinde eskiden beri yaz kış aylarına göre konaklanan yerler arasında uzun mesafeler bulunan bir göç söz konusu değildir. Çadırlarla ilgili olarak kültürel yapıda görülen pekçok unsurlar, bu günkü sabit konutlardaki yaşama da geçtiği ilginç gelenek ve göreneklerin, bazı ata sözlerinin aynen kullanıldığı görülmektedir. Örneğin her evlenen yeni çifte mutlaka yeni bir çadır yapma geleneği günümüzde de her yeni çifte mutlaka yeni bir konut yapma şeklinde kesinlikle devam etmektedir. Konunun bu yönü daha kapsamlı bir araştırmaya konu olacak durumdadır.

Anadolu türkmen aşiretlerinin kapsamlı bir şekilde yöre yöre bilimsel araştırmalara konu edilmesi ile türk tarihinin etnik kültürel ekonomik kökenleri konusunda zengin bir materyelin elde edileceği ve bunların pekçok sorunlara ışık tutacağı açıkça görülmektedir.

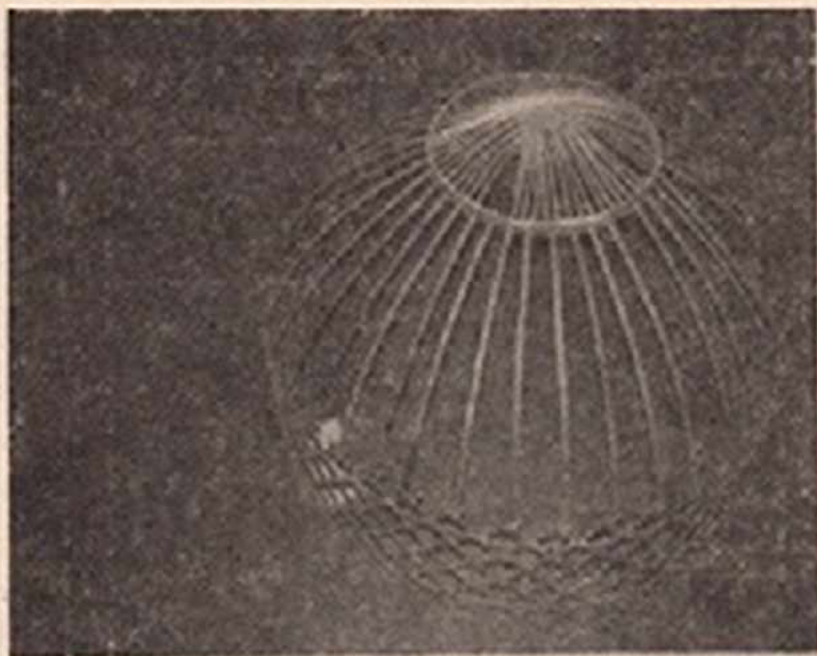
KAYNAKÇA

- Erginbaş, Doğan:** *İnsan ve Ev*. İstanbul. 1961.
- Güngör, Kemal:** *Cenubi Anadolu Yürüklerinin Etno-Antropolojik Tetkiki*. Ankara 1941.
- Nejat, Diyarbekirli:** *Hün Sanatı*. İstanbul 1972.
- Orhonlu, Cengiz:** *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü*. İstanbul. 1963.
- Su, Kâmil:** *Balıkesir ve Çevresinde Yürük ve Türkmenler* İst. 1938.
- Sümer, Faruk:** *Oğuzlar*. Ankara 1967.
- Ulla, İohansen:** *Güneydoğu Anadolu Göçmen Çadırları*. Çev. Ayhan Ataman D.T.C. Fakültesi Dergi. cilt. XXIV sayı. 1-2 1966.

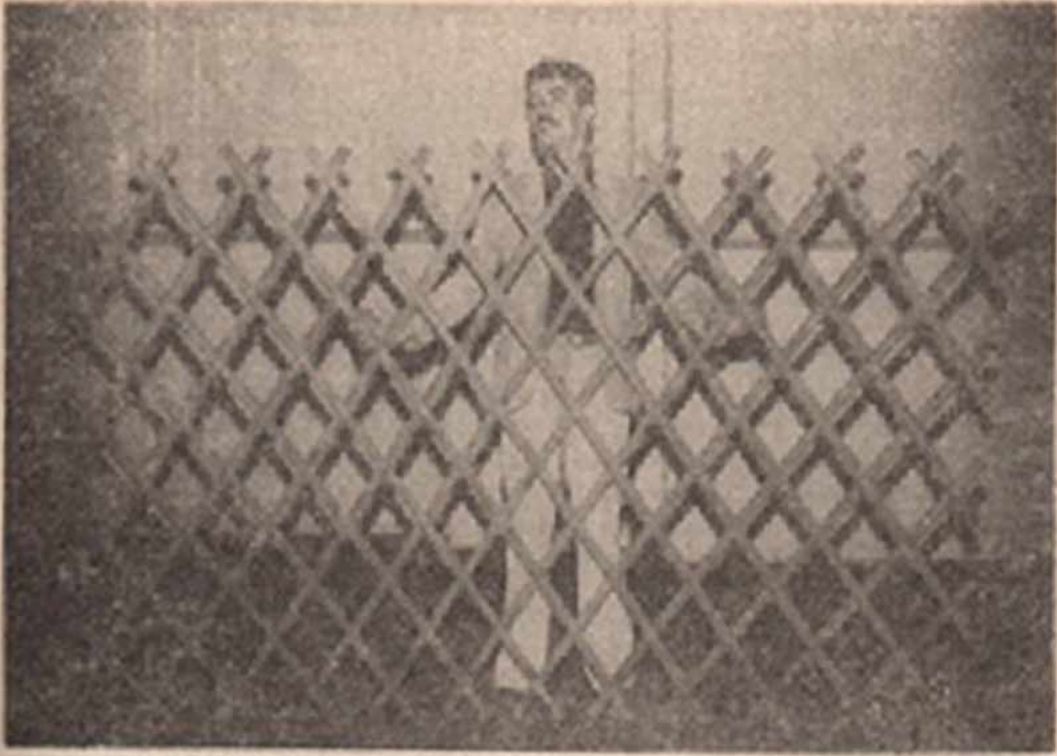
- Avcıoğlu, Doğan:** *Türklerin Tarihi* 1.2. cilt İstanbul. 1978.
- V.V. Barthold:** *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*. Kültür Bakanlığı kültür yayını; Ankara 1975.
- Claude, Cahen:** *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*. Çev. Yıldız Moran. E. yayını; İstanbul. 1979.
- Jean Cuisinier:** *Economie et Parente* Paris 1975.
- Jean - Paul Roux:** *Les Traditions des Nomades de la Turquie* Paris 1970.
- Yalçın, Ali Rıza:** *Türkmen Oymaklarında Çadır*. İçel, 1. yıl 2. sayı 1938.
- Yalçın, Ali Rıza:** *Cenupla Türkmen Oymakları*; Ankara 1933.

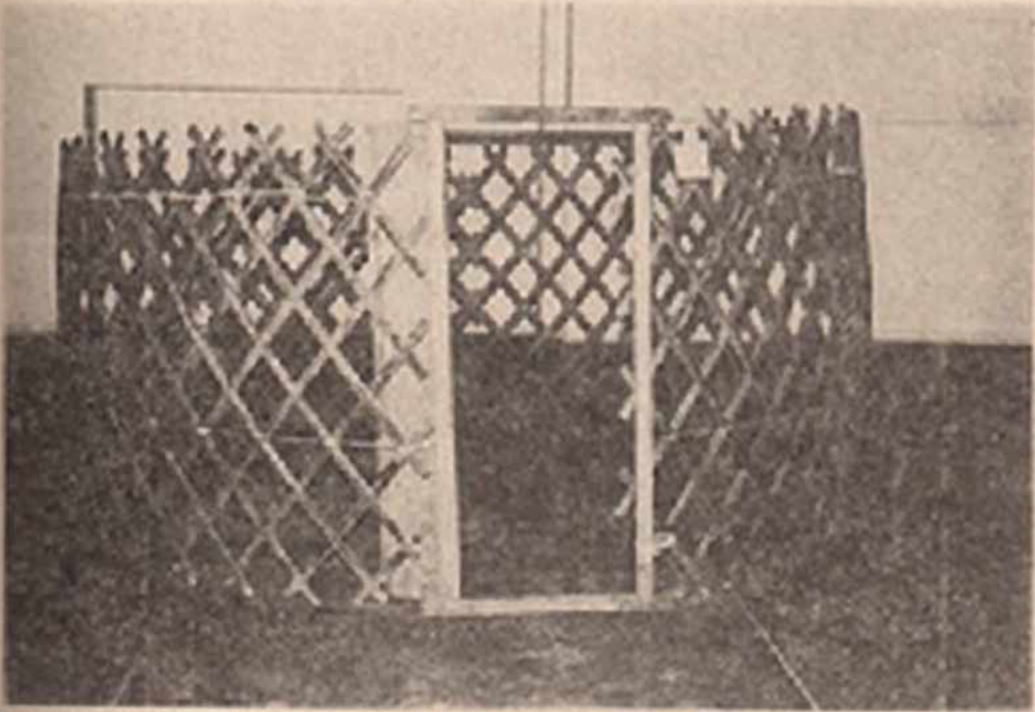
Fotoğraf 1. Yöreden toplayıp bir araya getirdiğimiz bir turluk "çadır" iskeletinin kurulmuş görünümü.

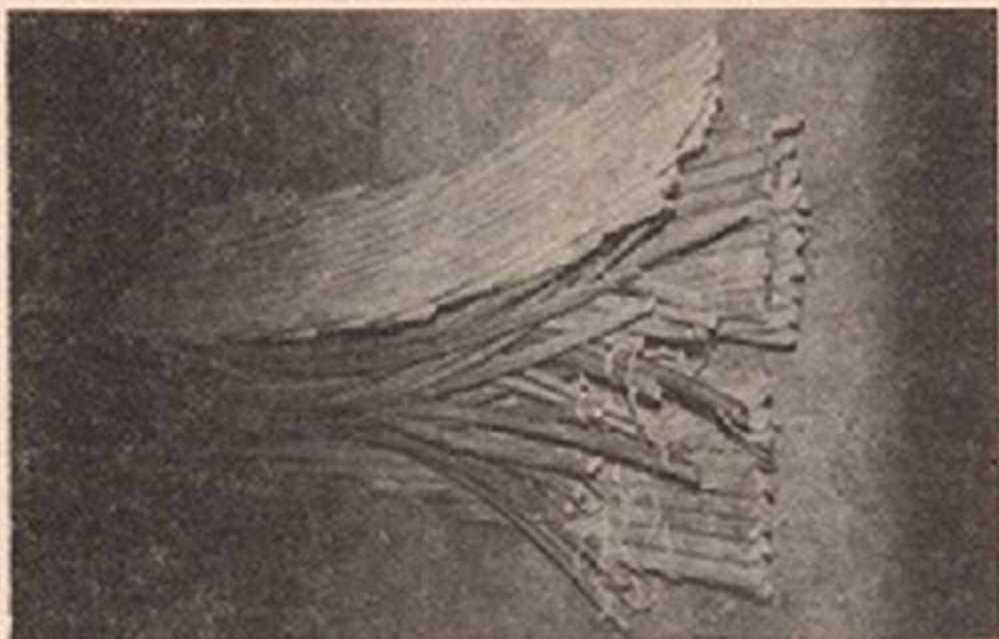
Fotoğraf 2. Çadır iskeletinin üst keçesi örtülmemiş halinin kuş bakışı görünümü.

Fotoğraf 3. Tek bir kanadın açılmış kurulumaya hazır görünümü.

Fotoğraf 4. Kanatların, çadırın yan yüzünü oluşturacak şekilde kurulmuş görünümü.

Fotoğraf 5. Kanat ve uqların toplanma durumları.

Fotoğraf 6. Kanatların birbirine bağlanmaları.

Fotoğraf 7. Çadır iskeletinin keçe ve kolonlarla kurulmuş, görünümü. a) Kapı kanadı
b) Uğ, c) Çevlik.

Рис. 1. Листья являющиеся частью растения, дающего сок, а не
 часть корня

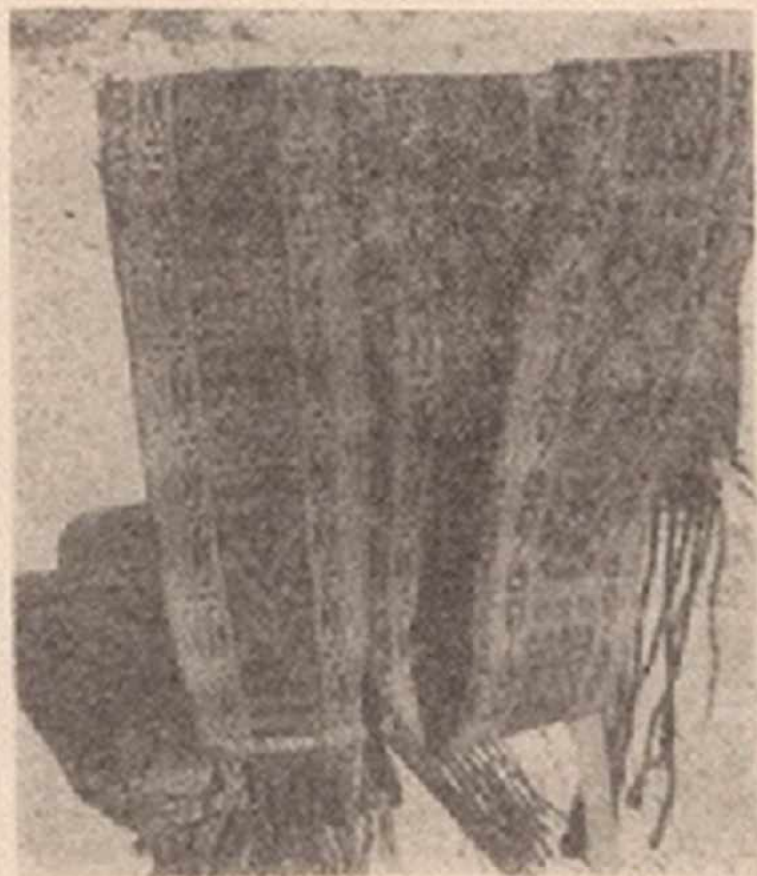
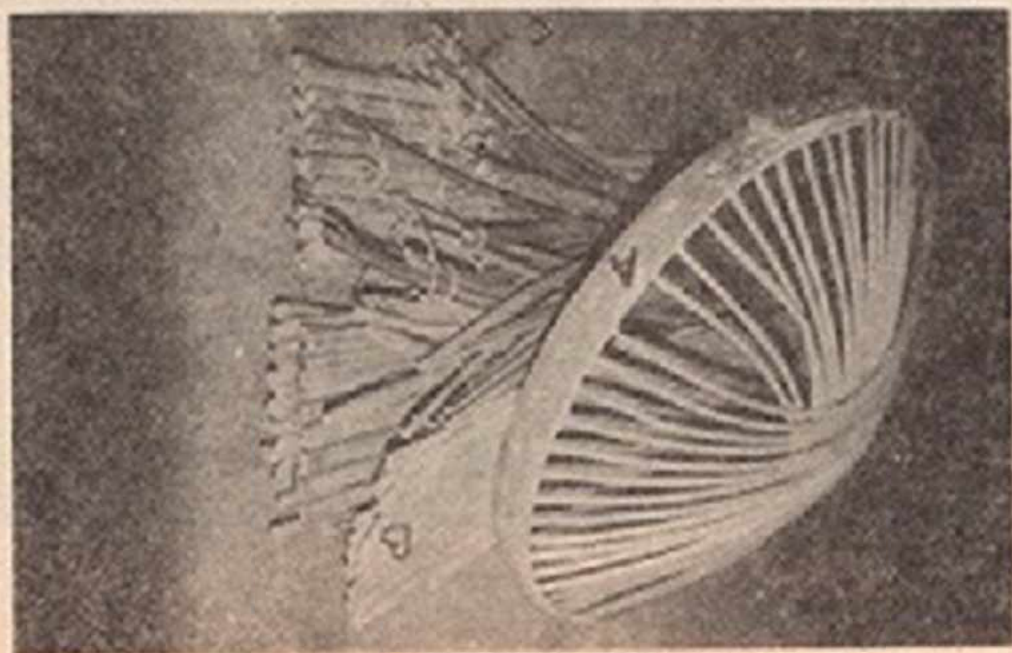

Рис. 2. Канал, из которого вытекает сок, и канал, в котором находится
 сок, а) канал, б) канал, в) канал.

Fotoğraf 10. Ormanda üstüvi sayılan kaplı görünümde kullanılan barakalarının önünde bir türkmen ailesi.

Fotoğraf 11. Kocutlarının önünde karı-koca iki türkmen yaşlısı.

